

Als je de juiste vraag stelt, gaat er soms een deur open

Mijn zoektocht naar een Zeeuws boerenmes en hoe ik een wereldkampioene ontmoette

JOHN'S CABINET OF CURIOSITIES

23 september 2026

Vorige week kwam ik terug uit Nederland. Hoewel deze bezoeken in eerste instantie bedoeld zijn om familie te bezoeken, maak ik altijd ruimte voor mijn eigen kleine avonturen en volg ik waar mijn nieuwsgierigheid mij brengt.

Zoals gewoonlijk ben ik teruggekomen met een heleboel aantekeningen, foto's en zelfs enkele mislukte pogingen om geluidsopnamen op locatie te maken. Ik ben de ervaringen nog aan het verwerken en probeer te beslissen wat ik, beste lezers, met jullie zal delen.

Hier is mijn eerste curiositeit van mijn recente bezoek aan Zeeland:

Op zoek naar een mes

Op zoek naar een mes ging ik naar **Streekmuseum De Meestoof** in het dorp Sint-Annaland, Zeeland.

Het was niet zomaar een oud mes, maar een mes waarover ik tijdens eerdere bezoeken geruchten had gehoord. Ik had gehoord over het '**oude Zeeuwse boerenmes**', het *paeremes* of *scheemes*. Het werd ooit door boeren en landarbeiders in de hele provincie Zeeland gedragen en is uniek voor Zeeland en het Zeeuwse erfgoed.

Nadat ik mijn entree had betaald, liep ik naar een oude schuur waarin de landbouwvoorwerpen van het museum waren ondergebracht. Ik bekeek de tentoongestelde aambeelden, schoffels, ploegen, boren en ander oud landbouwgereedschap.

Interessant, zeker, maar geen mes.

Teleurgesteld liep ik terug naar de balie om navraag te doen en probeerde ik uit te leggen waarnaar ik op zoek was.

Mijn vragen werden aanvankelijk met enige verbazing ontvangen, maar gelukkig verscheen er een museumvrijwilliger die dacht dat er misschien enkele exemplaren van deze bijzondere messen in het museumdepot lagen.

Al snel werd er achter de schermen gezocht en tot mijn grote vreugde kwamen er verschillende messen tevoorschijn.

Ze waren prachtig, mooier dan ik me had voorgesteld.

Een echt werktuig

Het lemmet was een serieus stuk gereedschap. Lang, zwaar en praktisch.

Halverwege de negentiende eeuw mocht een Zeeuwse boerenjongen op ongeveer vijftienjarige leeftijd er misschien een van zichzelf hebben, maar pas wanneer hij een span van drie paarden kon mennen.

Het mes zat in een leren schede, in een smalle zak die aan de zijkant van zijn broek was genaaid.

Het werd gebruikt voor het snoeien en toppen van bieten en, in geval van nood, om dieren los te snijden. De messen werden ook gebruikt om boter op brood te smeren en zelfs om vuil onder de vingernagels vandaan te halen.

Maar de handvatten waren iets heel bijzonders!

De prachtig gesneden handvatten

De rijkversierde handvatten waren een ontwikkeling uit de negentiende eeuw. De eerste exemplaren hadden eenvoudige houtsnijwerken, maar vanaf de jaren 1860 werd de voorstelling steeds meer gericht op het leven van de Zeeuwse boer.

Uiteindelijk werden twee werkpaarden boven op het handvat afgebeeld. Daardoor kwam het mes zelf bekend te staan als een **paeremes**, naar het Zeeuwse dialectwoord *paere* – paard – en het Nederlandse *mes*.

Bijschrift foto:

Twee jonge Walcherse boeren uit het einde van de 19e eeuw. Beiden dragen een werkmes. Foto: Streekmuseum De Meestoof, Sint-Annaland.

Nadat ik de messen uitgebreid had bewonderd, glimlachte de vrijwilligster, Tineke.

‘Volg me,’ zei ze. **‘Ik heb mijn eigen tentoonstelling die ik je wil laten zien.’**

Een onverwachte verrassing

Ze leidde me een smalle, kronkelende trap op naar een ander deel van het museum.

Boven aangekomen stond een vitrinekast vol wielershirts, foto's, medailles en andere wielermemorabilia.

Een deel daarvan, vertelde ze, was van haarzelf.

En toen kwam de verrassing.

Tineke Fopma was in 1975 wereldkampioene op de weg bij de vrouwen geworden.

Ik keek naar haar. Toen naar de vitrinekast. En vervolgens weer naar haar.

Een paar minuten eerder had ze me nog geholpen bij het bekijken van oude Zeeuwse boerenmessen. Nu stond ik naast een vrouw die ooit de regenboogtrui had gedragen als de beste vrouwelijke wielrenner ter wereld.

Ik vroeg haar of ze ooit aan de Olympische Spelen had meegedaan.

Ze schudde haar hoofd. Het vrouwenwielrennen op de weg was toen nog geen olympische sport. Het werd pas in 1984 aan het programma toegevoegd.

In de jaren waarin Tineke actief was, kon je dus wereldkampioen worden zonder dat er een olympische wegwedstrijd was waaraan je kon deelnemen.

Van Friesland naar Zeeland

Tussen de voorwerpen bevond zich een paar wielershandschoenen met het kenmerkende patroon van de rode waterleliebladeren uit de Friese vlag.

‘Kom je uit Friesland?’ vroeg ik.

Dat bleek inderdaad zo te zijn. En dus stelde ik onvermijdelijk de volgende vraag:

‘Spreekt u Fries?’

‘Ja.’

Dat kleine detail maakte me bijzonder blij.

Hier was een Friese vrouw die naar het zuiden was verhuisd om haar liefde voor de wielersport te volgen en uiteindelijk haar leven in Zeeland had opgebouwd.

Iemand die op het allerhoogste niveau van de wielersport had gestreden en nu als vrijwilliger in een klein streekmuseum tijd besteedde aan het bewaren van de verhalen van een andere plaats.

Onze wegen hadden elkaar gekruist omdat ik toevallig had gevraagd of het museum een oud mes had.

Bijzonder.

Nog een naam

Bijschrift foto:

Tineke Fopma, wereldkampioene op de weg bij de vrouwen in 1975. Tinekes 'regenboogtrui' staat achter haar – de trui van de wereldkampioene.

Toen ik vertrok, drukte een andere vrouw een klein, met de hand beschreven briefje in mijn hand:

Frans Dingemanse, 1944–2026. Zeeuwse paardenmessen.

Na enig onderzoek ontdekte ik dat Frans Dingemanse tientallen jaren had besteed aan het bestuderen, tekenen en leren snijden van deze bijzondere mesheften. Daarmee heeft hij een volksambacht behouden dat anders misschien verloren zou zijn gegaan.

Ik was gekomen op zoek naar een mes en vertrok nadat ik een wereldkampioene had ontmoet.

Een herinnering aan wat mijn moeder me ooit leerde:

'Als je de juiste vraag stelt, gaat er soms een deur open.'

Dankwoord

Mijn dank aan Tineke Fopma, het personeel en de vrijwilligers van Streekmuseum De Meestooft voor hun hulp bij het vinden van waar ik naar op zoek was – plus deze heerlijke onverwachte vondst!

Meer informatie

www.fransdingemanse.nl